

PAPER

INGLIZ VA O‘ZBEK TILLARIDA INKOR TIL BIRLIKLARI: CHUQUR QIYOSIY TAHLIL

Ochilova Nasiba Sotkinovna^{1,*} and Obidov Xumoyun ²

¹UNIEP Xorijiy tillar kafedrası assistent-o‘qituvchisi

²UNIEP Filologiya fakulteti FTO‘ (ingliz tili) 2- bosqich 10- guruh talabasi

* ochilova@gmail.com

Abstract

Maqolada ingliz va o‘zbek tillarida inkor til birliklarining morfologik, sintaktik, semantik va pragmatik xususiyatlari chuqur tahlil qilindi. Nashriyotdan olingan ilmiy manbalar asosida ikki til inkor kategoriyasining struktura va funksiyasi, uning madaniy va kognitiv jihatlarini o‘rganildi. Tilshunoslik nazariyalari doirasida inkorning ikki tilda namoyon bo‘lishi va ularning tarjima jarayonidagi o‘rni muhokama qilinadi. Tadqiqot natijalari til o‘rganuvchilar, tarjimonlar va lingvistlar uchun ilmiy-amaliy qiymatga ega.

Key words: til, nutq, inkor, tahlil, muloqot, morfologik shakl.semantika.

Inkor til birliklari har bir tilning grammatika va leksik tizimida muhim o‘rin tutadi. Ingliz va o‘zbek tillarida inkor vositalari o‘ziga xos morfologik va sintaktik qurilmalarga ega bo‘lib, ular tilning mantiqiy strukturasini va kommunikativ funksiyasini belgilaydi. Hozirgi zamon lingvistik tadqiqotlarida inkor mavzusi nafaqat grammatik, balki kognitiv va madaniy aspektlardan ham keng yoritilmoqda. Nashriyotdan chiqqan ilmiy manbalar tahlili orqali ushbu mavzuni chuqurroq o‘rganish tilshunoslikda muhim ilmiy yangiliklarni kiritadi. 1. Ingliz tilida inkor vositalari: morfologik va sintaktik tahlil, 2. Morfologik shakllar: Ingliz tilida inkor asosiy vositalari yordamchi fe‘llar (“do”, “does”, “did”), so‘z oldidagi inkor “not” va inkor olmoshlari (“never”, “no one”, “nothing”) bo‘lib, ular gapda qat’iy grammatika qoidalari asosida joylashadi (Huddleston, Pullum, 2002).

Misollar:

She does not agree.

There is no problem.

I have never seen that.

Sintaktik qoidalar: Inkor gaplarda yordamchi fe‘llarning ishtiroki zarur bo‘lib, ko‘pincha gapda bir martadan ko‘p inkor qo‘llanmaydi (double negation odatda noto‘g‘ri hisoblanadi). Ingliz tilida inkorlar qat’iy grammatik tizimga ega (Biber et al., 1999).

Misollar:

У кетмайди. (U ketmaydi.

By китоб эмас. (Bu kitob emas.

Менда пул йўқ. (Menda pul yo‘q.

Sintaktik xususiyatlar: O‘zbek tilida inkor ko‘p hollarda so‘z tartibiga erkinlik beriladi va ikki karra inkor (double negation) mantiqan to‘g‘ri qabul qilinadi. Bu tilning pragmatik o‘ziga xosligi bilan bog‘liq (Raximov, 2018).

Ingliz va o‘zbek tillaridagi inkorning qiyosiy-tahliliy xususiyatlari

Morfologik farqlar: Ingliz tilida inkor ko‘pincha mustaqil yordamchi va inkor so‘zlari yordamida amalga oshiriladi, o‘zbek tilida esa ko‘proq morfologik qo‘shimchalar va mustaqil inkor so‘zlari o‘rni katta (Boqiyeva, 2023).

Sintaktik va semantik tafovutlar

Ingliz tilida inkor qat’iy qoidalar asosida bajariladi, double negation noto‘g‘ri, o‘zbek tilida esa inkorning ikki marotaba ishlatilishi kuchaytiruvchi rol o‘ynaydi. Bu farq tilning mantiqiy va madaniy tizimlaridan kelib chiqadi (Berdimurodov, 2022).

Pragmatik va madaniy aspektlar

O‘zbek tilida inkor ifodalari ko‘pincha muloqotning nozik va kontekstual jihatlarini ifodalaydi, ingliz tilida esa aniq va qat’iy qoidalarga amal qilinadi. Bu milliy fikrlash tarzining tilga ta’siri hisoblanadi (Buranova, 2023).

Inkordan tarjimada yuzaga keladigan muammolar: Tarjimada inkorning grammatik va pragmatik jihatlarini hisobga olmaslik so‘zlashuvdagi noto‘g‘ri tushinishga olib kelishi mumkin. Ingliz tilidagi inkor shakllarini o‘zbek tiliga to‘g‘ri va mantiqiy tarjima qilish uchun tilshunoslik bilimlari va madaniy kontekstni chuqur

tushunish zarur (Karimbaeva, 2021).

Bir soʻz bilan aytganda. Ingliz va oʻzbek tillarida inkor til birliklari turli grammatik va semantik shakllarda ifodalanadi. Ularning farqlari tilning strukturasidan, mantiqiy tizimidan va madaniy kontekstdan kelib chiqadi. Ushbu maqola ikki til inkor vositalarini qiyosiy tahlil qilib, tarjima va til oʻrganishda yuzaga keladigan muammolarni koʻrsatdi. Natijalar tilshunoslik va tarjimonlik amaliyotida qoʻllanilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati

1. Buranova D. (2023). The Expression of Negation in Uzbek and English Media Texts: A Linguocultural and Linguocognitive Study. *International Journal of Linguistics, Literature and Applied Language Studies*.
2. Boqiyeva M. (2023). Linguopragmatic Analysis of Language Units with the Meaning of Negation in English and Uzbek. *Journal of Language and Culture Studies*.
3. Berdimurodov A. (2022). The Formation of Negative Sentences in the Uzbek Language and the Use of Negation Words. *Farspublishers.net*
4. Karimbaeva M. (2021). Negation and Aspects of Its Comparative-Typological Study in English, Russian, and Uzbek Languages. *Nauchnyi Impuls*.
5. Huddleston, R., Pullum, G. K. (2002). *The Cambridge Grammar of the English Language*. Cambridge University Press.
6. Biber, D., et al. (1999). *Longman Grammar of Spoken and Written English*. Pearson Education
7. Toshxoʻjayev, A. (2010). *Oʻzbek tilining morfologiyasi*. T.: Oʻqituvchi.
8. Raximov, J. (2018). *Oʻzbek tilida inkor va uning pragmatik funksiyalari*. Til va Adabiyot.